

Elena Sandu

COMPUNERILE ȘCOLARE

Scrierea textelor

Ediția a X-a revăzută și adăugită

Cuprins

<i>Argument la ediția a X-a</i>	11
Ce este un text/o compunere	
Ce este un text/o compunere	17
Cum organizezi/structurezi un text. Componente obligatorii	19
Cum asiguri coerența textului. Reguli/Principii	22
Unitatea subiectului	22
Reluarea informației	22
Informația nouă	23
Coerența informațiilor	23
Punctul de vedere	23
Cum te exprimi într-un text/într-o compunere	25
Tipuri de texte/compuneri/scrieri școlare	26
Pași/Etape în realizarea unui text/unei compuneri	27
Ciorna	27
Scrierea/Redactarea textului scris de mână	29
Verificarea/Revizuirea	30
Refacerea compunerii	31
Alte „sfaturi”	32
Redactarea computerizată	33
Cum creezi un document	33
Adăugarea de imagini, forme, SmartArt, diagrame și altele	34
Setarea dimensiunilor paginii într-un document Word	35
Scrierea textului într-un document Word	35
Aspecte de care trebuie să ții seama atunci când scrii conținutul	35
Verificarea	36
Aranjarea textului în pagină	36
Ordinea operațiilor de aranjare a textului	36
Introducerea numerotării paginilor	37
Inserarea unui cuprins	37
Crearea cuprinsului	37
Salvarea unui document Word	38
Reguli de scriere pe computer	38
Imprimarea unui document Word	39
Etica redactării unui text	41
Ce este plagiatul	41
De ce trebuie să citezi. Care sunt considerentele	43
Ce surse trebuie citate	43
Sisteme de citare	43

Sistemul notă-bibliografie	44
Sistemul citare între paranteze – listă de referințe	45
Cum creezi o notă de subsol într-un text redactat pe computer	45
Cum redactezi nota de subsol	45
Adăugarea unei referințe în Word	47
Folosirea internetului ca sursă de informații	48
Ce să cauți la o pagină de internet	49
Cum se citează o sursă de pe internet	49
Ce înseamnă parafrază	49
Ce înseamnă rezumat	49
Alte informații utile	50
Semnele de punctuație folosite în citare	50
Citarea paginilor	50
Bibliografia	50
Tipul I de bibliografie	50
Tipul II de bibliografie	51
Cum se detectează plagiatul	52
Cum eviți plagiatul	53
Cum poți cădea în păcatul plagiatului	53
Ce e de făcut	54

Structuri textuale prototipice/Tipare textuale de structurare a ideilor

Structuri textuale prototipice	57
Textul narativ/Secvența narativă	59
Strategii de construire a unui text narativ	60
Alegerea subiectului	60
Punerea „sub lupă” a notificărilor	60
Conceperea ingenioasă a ciornei	60
Structurarea textului narativ	61
Nararea	61
Naratorul	62
Schema narativă	63
Personajele	65
Alte „constrângeri”	65
Îmbinarea narativului cu descriptivul	66
Compuneri cu început/sfârșit dat/cu citat inserat	67
Un posibil item	67
Textul descriptiv/Secvența descriptivă	69
Structura textului descriptiv	69
Introducerea	70
Cuprinsul	70
Paragrafele	71
Ordonarea elementelor descrierii	71
Organizatorii textuali	72
Încheierea	72
Planul unui text descriptiv	72
Descrierea unui peisaj/loc/anotimp/obiect	73
Portretul	76
Impresiile create de o pictură/un tablou	79
Alte „constrângeri”	80

Textul dialogat/Secvența dialogată	81
Condițiile unui bun dialog.....	81
Structura textului dialogat	82
Punctuația	83
Incidentele/Intervențiile/Planul naratorului	83
Textul argumentativ/Secvența argumentativă	84
Structura/Planul unui text argumentativ	84
Scrierea/Redactarea	85
Conectorii argumentativi.....	85
Alte „constrângeri”	87
Textul explicativ/Secvența explicativă	88
Etapile procesului explicativ	88
Structura tiparului textual explicativ	88
Explicația și argumentația	90
Explicația și informația	90

Scrieri funcționale

Scrieri funcționale	93
Pași/Etape în realizarea unei scrieri funcționale	94
Curriculum vitae	94
Cererea.....	95
Invitația	96

Scrieri reflexive

Pași/Etape în realizarea unui text reflexiv	101
Scrisoarea	102
E-mailul	103
Relatarea unor întâmplări și evenimente personale	105
Exprimarea propriilor sentimente cu ocazia unui eveniment personal, social sau cultural	109
Argumentarea unui punct de vedere personal	110
Exprimarea opiniei despre fapte/persoane/teme de interes pentru elevi	111

Scrieri despre textele literare

Scrierea despre textul literar	117
Rezumatul	118
Pași în realizarea rezumatului	118
Planul simplu de idei	120
Planul dezvoltat de idei	121
Realizarea rezumatului	121
<i>Sărăcuțul</i> de Emil Gârleanu.....	121
Compunerea de argumentare/motivare a unui concept	124
Argumentarea/Identificarea tipului de text literar/genului literar	126
Textul literar/Opera literară: lumi ficționale, unice, originale.....	126
„Pactul ficțional” cititor-autor	127

Parametrii/Coordonatele textului literar	127
Legile textului.....	128
Liric, epic, dramatic	129
Textul liric/Opera lirică	134
Instanța lirică.....	134
Structuri textuale, imagini artistice, teme, substanța lirică, expresivitatea.....	135
Cum scriem despre textul liric/opera lirică	136
Cum scriem despre tema unui text liric	136
Cum scriem despre emoția transmisă/emoțiile transmise de textul liric.....	137
Texte literare lirice în versuri	138
Texte populare	138
<i>Măi bădiță, floare dulce</i>	138
<i>Frunză verde măghiran</i>	144
Texte culte.....	149
<i>Iarna</i> de Vasile Alecsandri.....	149
<i>Peste vârfuri...</i> de Mihai Eminescu	154
Textul epic/Opera epică	159
Coordonatele universului epic ficțional	159
Structura textului epic	161
Insertia descriptivului și a dialogului în textul epic	162
Cum scriem despre textul epic (nativ literar)/opera epică	163
Cum formulăm tema unui text epic	163
Textul epic popular	164
Texte în versuri.....	164
<i>Toma Alimoș</i>	164
<i>Miorița</i>	170
Texte în proză	179
<i>Prâslea cel voinic și merele de aur</i>	179
<i>Greuceanu</i>	184
Textul epic cult.....	188
Texte în versuri.....	188
<i>Câinele și cățelul</i> de Grigore Alexandrescu.....	188
<i>Pașa Hassan</i> de George Coșbuc	190
Texte în proză	194
<i>Alexandru Lăpușneanul</i> de Costache Negruzzi.....	194
<i>Sobieski și românii</i> de Costache Negruzzi	198
<i>D-l Goe...</i> de I.L. Caragiale	201
<i>Vizită...</i> de I.L. Caragiale	204
<i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu.....	206
<i>Dincolo de nisipuri</i> de Fănuș Neagu.....	213
<i>Cele dintâi lecturi</i> de Mircea Eliade (fragment)	216
Textul dramatic/Opera dramatică	219
Coordonatele textului dramatic.....	219
Personajul dramatic	219
Structuri textuale	220
Elementele spectacolului	220
Începuturile teatrului românesc în date	220
Cum scriem despre textul dramatic.....	222
<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale	222

Caracterizarea unui personaj literar	230
Personajul literar. Mijloace de construcție.....	230
Clasificarea personajelor. Tipologii.....	230
Perspectiva structurantă.....	231
Mijloace de construcție a personajului/Modalități de caracterizare.....	231
Personajul textelor epice în versuri	234
Toma Alimoș (<i>Toma Alimoș</i>).....	234
Pintea (<i>Pintea Viteazul</i>).....	240
Oștirea română (<i>Pașa Hassan</i> de George Coșbuc).....	246
Mihai Viteazul (<i>Pașa Hassan</i> de George Coșbuc).....	248
Hassan (<i>Pașa Hassan</i> de George Coșbuc).....	253
Personajul textelor epice în proză	256
Prâslea cel voinic (<i>Prâslea cel voinic și merele de aur</i>).....	256
Greuceanu (<i>Greuceanu</i>).....	260
D-I Goe (<i>D-I Goe...</i> de I.L. Caragiale).....	264
Ionel Popescu (<i>Vizită...</i> de I.L. Caragiale).....	268
Plăieșii (<i>Sobieski și românii</i> de Costache Negruzzi).....	271
Alexandru Lăpușneanu (<i>Alexandru Lăpușneanu</i> de Costache Negruzzi).....	275
Personajul colectiv (<i>Alexandru Lăpușneanu</i> de Costache Negruzzi).....	277
Popa Tanda (<i>Popa Tanda</i> de Ioan Slavici).....	279
Șusteru (<i>Dincolo de nisipuri</i> de Fănuș Neagu).....	283
Umanitatea operei literare (<i>Dincolo de nisipuri</i> de Fănuș Neagu).....	285
Vitoria Lipan (<i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu).....	287
Personajul textelor dramatice	295
Zoe Trahanache (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	295
Ștefan Tipătescu (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	297
Zaharia Trahanache (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	299
Cetățeanul turmentat (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	301
Ghiță Pristanda (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	302
Tache Farfuridi (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	304
Nae Cațavencu (<i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale).....	305
Caracterizarea personajelor din două teste de antrenament pentru Evaluarea Națională	307
Paralela/Comparația și contrastul	314
Opera lirică, opera epică, opera dramatică.....	314
Compararea a două texte.....	316
Compararea textului-suport cu alte texte citite.....	316
Compararea a două personaje/două imagini ale aceluiași personaj.....	317
Descrierile-„nuclee”, „secvențe coagulante” ale textului	319
Definiție. Tipuri. Strategii de abordare.....	319
Descrierea în proză.....	321
<i>Ardealul</i> de Nicolae Bălcescu.....	321
<i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă.....	326
<i>În Pădurea Petrișorului</i> de Mihail Sadoveanu.....	332
Reînsuflețirea amintirii. Portretul unei ființe dragi.....	336
Imaginea mamei în <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă.....	336
Imaginea dascălului în lectura <i>Domnu Trandafir</i> de Mihail Sadoveanu.....	339
Descrierea în versuri.....	342
<i>Sfârșit de toamnă</i> de Vasile Alecsandri.....	342

Relevarea semnificațiilor/sugestiilor unei figuri de stil/unui procedeu de expresivitate artistică.....	346
Textul literar/Opera literară	346
Exprimarea opiniei despre mesajul/semnificațiile unui text literar	351
Pași în scrierea compunerii de relevare a sensului/semnificației unui text literar	353
<i>Lacul</i> de Mihai Eminescu	357
<i>Poezia</i> de Nichita Stănescu	362
<i>Stihuitorul</i> de Lucian Blaga	364
<i>Prefață</i> de Tudor Arghezi.....	365
<i>Întrebare și răspuns</i> de Lucian Blaga.....	367
<i>Spre ideal</i> de Șt.O. Iosif	368
Exprimarea opiniei despre semnificația titlului unui text literar/ unei opere literare	371
<i>Zăpada sărută întinderile</i> de A.E. Baconsky	373
<i>Taina nopții</i> de George Topîrceanu.....	374
Compunerea de tip eseu	377
Eseul	377
Eseul structurat.....	377
Imaginea meleagurilor copilăriei în <i>De-o fi să fie raiul</i> de Ion Pillat și <i>Amintiri din copilărie</i> de Ion Creangă	379
Eseul liber.....	381
<i>Artă poetică</i> de Ion Pillat	381
<i>Testament</i> de Tudor Arghezi (fragment)	383
Stări, sentimente, trăiri în textul liric	385
<i>Decembre</i> de George Bacovia	386
<i>Odă (în metru antic)</i> de Mihai Eminescu	387
<i>Bibliografie</i>	391
<i>Index</i>	395

Cum scriem despre textul epic (narativ literar)/opera epică

Care sunt datele de identificare a textului?	Autor, titlu, an de apariție, tip de text.
Despre ce vorbește textul?	Tema textului, semnificațiile titlului.
Cine se exprimă în text?	Instanța naratorială. Statut.
Din ce perspectivă sunt relatate întâmplările?	Subiectivă sau obiectivă. Mărci lexicale.
Care sunt alți parametri ai textului?	Structura.
Cum sunt reprezentați în text?	Compoziția (capitole, părți). Întâmplările (succesiunea organizată logic și temporal). Timpul și spațiul (descriere, consemnarea duratei). Personajele. Mijloace de construcție. Elemente predominante. Elemente specifice.
Care este semnificația textului? Ce valori promovează textul?	Semnificații globale, efectele modelatoare asupra cititorului. ¹

Atenție !

Prezintă, în paralel, componentele universului ficțional (imaginare ele însele) și modul în care sunt reprezentate în text (mijloace de construcție/caracterizare a personajelor, de configurare a spațiului și timpului) !

În funcție de cerințe și de numărul de rânduri/cuvinte indicate, orientează-te și folosește elementele schemei prezentate.

Cum formulăm tema unui text epic

Tema este aspectul cel mai general al realității care se reflectă într-o operă literară. Succesiunea evenimentelor trebuie transformată într-un singur enunț cu putere de generalizare. *Vizită...* de I.L. Caragiale pune în pagină tema educației defectuoase a copiilor familiilor sus-puse. *Baltagul* de Mihail Sadoveanu oglindește un mozaic de teme literare : viața, moartea, natura, iubirea, tema adevărului etc.

1. Titlul poate fi un indiciu în formularea temei : *Popa Tanda, D-I Goe..., Vizită..., Baltagul, Pașa Hassan.*
2. „Trăsăturile personajelor sau intriga” (Crișan *et al.*, 2002, p. 156) conduc la identificarea temei (*Sobieski și românii, Toma Alimoș*, discrepanța dintre apelativele cu care este numit Goe și felul cum se comportă).

Pentru a identifica și a formula tema unui text epic, urmează indicațiile generale privind lectura și relectura (integrală, pe secvențe).

Oprește-te îndelung asupra zonelor mai greu de înțeles.

Identifică instanța narativă, ipostaza, mărcile ei, perspectiva.

Intuiește tema.

Observă prezența temei intuite în titlu, în momentele subiectului, în trăsăturile și rolul personajelor, în părți sau secvențe ale textului, îndeosebi în secvența de început și secvența finală !

1. Preluare și adaptare după Pamfil, 2008, anexa nr. 27, p. 217.

Identifică modul cum se realizează punerea temei ipotetice în text.

Ce structuri textuale sunt prezente? Narațiunea? Subiectivă sau obiectivă? Dialogul? Descrierea? Portretul?

Cercetează felul cum se realizează structurile textuale prezente, îndeosebi cele prevalente, focusându-te pe funcția semantică a elementelor expresive predominante (recurența verbelor în narațiune, moduri, timpuri, frecvența structurilor substantiv + adjectiv în descriere).

Pune-ți întrebarea dacă tema prezumată se reflectă în ele. Cercetează îndeosebi repetițiile. Întreabă-te ce-ți sugerează ele. Validează sau nu tema prezumtivă?

Dacă nu există o confirmare, reia demersul.

Amintește-ți dacă ai mai întâlnit tema în alte opere literare.

Formulează tema clar și cât se poate de simplu, într-un singur enunț: „Tema operei literare ... de... este.../ Textul înfățișează/prezintă tema...”.

Textul epic popular

Texte în versuri

Toma Alimoș

„Începând cu Antichitatea și mult după aceea, epicul a fost reprezentat de epopee, poem epic de mari dimensiuni, în versuri, în care se povestesc fapte eroice, legendare sau istorice (*Iliada* și *Odiseea*, de exemplu). Ulterior, genul epic s-a îmbogățit cu alte specii în versuri (balada, legenda, poemul, fabula) și cu specii în proză – legenda, basmul, povestirea, schița, nuvela, romanul.” (Sâmihăian *et al.*, 2019, p. 51)

Considerată de G. Călinescu „indice unic în țara noastră de departajare a domeniilor dintre haiduci”, creația literară *Toma Alimoș* versifică tema pedepsirii încălcării codului etic eroic.

Creația literară *Toma Alimoș* este un text epic popular în versuri.

Pasul I: pentru identificarea tipului de text literar, vezi caseta 4, „Reperetele de care ținem seama în alcătuirea compunerii de identificare a tipului de text literar/a genului literar”.

Pasul al II-lea: actualizarea definiției textului epic popular :

	NARATORUL (instanța enunțiativă)	
ÎNTÂMPLĂRI (într-o succesiune organizată logic și temporal)	TEXTUL EPIC/ OPERA EPICĂ	PERSONAJELE (cu diferite roluri în realizarea acțiunii)
	NARAȚIUNEA	

Pasul al III-lea: argumentarea fiecărui element al definiției, specificând :

a) elementele predominante ;

- b) elementele specifice, care diferențiază această creație de alte tipuri de texte :
- *text epic*. Textul epic este o operă literară bazată pe narațiune, în care un narator relatează întâmplări într-o succesiune organizată logic și temporal și în care apar personaje care au diferite roluri în realizarea acțiunii. Narațiunea implică naratorul, acțiunea și personajele :
    - *instanțele naratoriale* : naratorul (instanța enunțiativă), haiducii ;
    - *perspectiva* : ideile și sentimentele sunt exprimate obiectiv ;
    - *compoziția* : părți, motive : haiducul, solitudinea, comuniunea cu natura, murgul, testamentul ;
    - *structura textului epic este predominant narativă, inserând secvențe descriptive și dialogate* ;
    - *organizarea* : versuri ;
    - *caracteristica* : se pune accent pe acțiune ;
- c) acțiune : narațiune, narator, personaje :
- narațiune : înlanțuire gradată, într-o succesiune organizată logic și temporal, a momentelor subiectului unei întâmplări neobișnuite :
- Expozițiunea*
- *locul* : Muntele Pleșuv, puțul Porumbului ;
  - *timpul* : neprecizat, îl putem determina făcând apel la istorie ;
  - *personajul* : Toma Alimoș.
- Intriga*
- Manea îi reproșează lui Toma că se situează într-un spațiu străin, interzis lui.
- Desfășurarea acțiunii*
- Toma este un înstrăinat. Sentimentul de solitudine este motivat prin înstrăinare. Dorința de comuniune cu natura, cu elementele inanimate este o dovadă că eroul vrea să-și depășească propria condiție. Trecând peste sentimentul de adversitate, Toma încearcă sentimentul de comuniune și cu Manea.
- Manea încalcă codul etic eroic : îl înjunghie „mișelește” pe erou.
- Într-un efort supraomnesc, Toma își adună forțele și-l pedepsește pe Manea pentru încălcarea codului etic eroic. Pentru Toma, lupta dreaptă reprezintă forma supremă a comportamentului eroic, ea semnificând restaurarea echilibrului zdruncinat prin gestul lui Manea, restaurarea demnității umane.
- Punctul culminant*
- Uciderea lui Manea.
- Testamentul lui Toma : asemenea ciobanului mioritic, haiducul se integrează deplin în natură, datorită comuniunii cu murgul.
- Deznodământul*
- Moartea lui Toma ; bocetul naturii ; plecarea murgului în codru (perpetuarea haiduciei) ;
- d) narator obiectiv, omniscient :
- narațiune la persoana a III-a : „șade”, „bea”, „grăiește” ;
- e) personaje :
- *puține* ; prezentate în antiteză ;
  - *pozitiv* : Toma ;
  - *negativ* : Manea ;
  - *real* : Toma ; *fantastic* : murgul ;
- f) structura (organizarea) :

- în versuri (264) ;
- rimă variată : împerecheată, monorimă, încrucișată ;
- ritm trohaic ;
- măsură variabilă ;

g) *creație populară*. Vezi caseta 5, „Caracteristicile creației populare” ;

Elementele predominante : aerul epopeic al personajului ; nimbul eroic ;

Elemente specifice :

- text epic în versuri ;
- caracterul baladesc, legendar narativ ;
- episoadele cu caracter fantastic : murgul vorbește și este investit cu puteri ritualice testamentare ; forța lui Toma de a pleca la luptă după ce fusese rănit ;
- simetria : solitudine, episodul central al confruntării cu Manea, valoarea etică a actului eroic (scena pedepsirii lui Manea), testamentul.

Pasul al IV-lea : structurarea planului compunerii.

Introducere :

- definiția textului epic popular.

Cuprins : argumentarea :

- vocea narativă, naratorul, ipostaza, perspectiva ;
- structura (organizarea), compoziția ;
- elementele predominante :
  - aerul epopeic al personajului ;
  - nimbul eroic ;
- elementele specifice :
  - structura textului epic este predominant narativă, inserând secvențe descriptive și dialogate ;
  - organizarea : versuri ;
  - caracterul legendar narativ ;
  - episoadele cu caracter fantastic ;
  - valoarea etică a actului eroic.

Încheiere :

- concluzionarea.

Pasul al V-lea : scrierea compunerii.

Culeasă de Vasile Alecsandri și publicată în 1850 în revista *Bucovina*, considerată a fi unul dintre cele mai vechi cântece haiducești, creația literară *Toma Alimoș*, al cărei titlu desemnează protagonistul, versifică tema pedepsirii încălcării codului etic eroic.

Se pune întrebarea : creația literară *Toma Alimoș* este un text epic popular, o baladă ?

Răspunsul poate fi afirmativ numai dacă textul literar oferă argumente imbatabile care să confirme definiția narativului literar/a textului epic popular, prezentând caracteristicile baladescului. Textul epic este o operă literară bazată pe narațiune, în care un narator relatează întâmplări într-o succesiune organizată logic și temporal și în care apar personaje cu diferite roluri în realizarea acțiunii. Întâmplările sunt neobișnuite, inspirate din tradiții. Realul se împletește cu fabulosul. Personajele, puțin numeroase, sunt prezentate în antiteză. Toate acestea sunt specifice baladescului.

Spre a fi considerat o creație populară, textul trebuie să prezinte caracteristicile folclorului.

Începem prin a găsi argumente că opera literară *Toma Alimoș* este un text epic.

Constructele naratoriale imaginate – naratorul obiectiv, omniscient (care se exprimă la persoana a III-a), acțiunea și personajele, ale căror mărci sunt dialogul, pronumele personale de persoana I și a II-a, vocativul adresării directe, perspectiva obiectivă care structurează opera sunt argumente forte pentru a considera creația un text epic.

Structura textului *Toma Alimoș* este predominant narativă, având în centru acțiunea, cu accent pe evenimente prezentate în desfășurare și într-o succesiune bazată pe relația cauză-efect.

Conceptul *acțiune* implică următoarele constructe naratoriale ficționale: narațiune, personaje, narator. Privită și din această perspectivă, opera literară *Toma Alimoș* este o operă epică ilustrând conceptele enunțate.

Următoarele caracteristici, cumulate cu informațiile de mai sus, fac dovada certă a existenței unor argumente care să conducă la considerarea textului operei literare *Toma Alimoș* drept un text epic: narațiunea înlănțuie gradat, într-o succesiune organizată logic și temporal, momentele subiectului operei, prezentând o întâmplare neobișnuită, izvorâtă dintr-o realitate. Astfel, *expozițiunea* fixează ca loc al acțiunii Muntele Pleșuv, puțul Porumbului. Toponimicul Pleșuv este încărcat de sugestii macabre. Timpul nu este precizat; îl putem determina făcând apel la istorie: acțiunea baladei se desfășoară într-un Ev Mediu îndepărtat, când a existat, ca formă de luptă socială, haiducia, și în care este atestată, de asemenea, modalitatea de departajare între haiduci a domeniilor în care acționau, menționată de criticul literar George Călinescu. Tot în expozițiune cunoaștem eroul, Toma Alimoș, prezentat printr-un succint portret fizic și moral.

Intriga textului literar, constând în reproșul lui Manea care-i impută lui Toma că se situează într-un spațiu străin, interzis lui, cerându-i „vamă”, generează faptele *desfășurării acțiunii*, ce structurează gradat episoade, permițând astfel caracterizarea eroilor pe fundalul evenimentelor.

Toma este un înstrăinat. Sentimentul de solitudine este motivat prin înstrăinare. Dorința de comuniune cu natura, cu elementele inanimate este o dovadă că eroul vrea să-și depășească propria condiție. Trecând peste sentimentul de adversitate, eroul încearcă, după ce admite imposibilitatea comuniunii cu natura, cu armele, sentimentul de comuniune și cu adversarul său, Manea. În momentul în care îi oferă plosca haiducească, Manea nescotește codul etic eroic, înjunghiindu-l „mișelește”. Deslușim în acest moment sămburele temei acestei opere literare.

Într-un efort supraomenesc ținând de fabulos, Toma își adună forțele și-l pedepsește pe Manea pentru încălcarea codului etic eroic: este elementul neobișnuit, care-l apropie de eroii de basm. Pentru Toma, lupta dreaptă reprezintă norma supremă a comportamentului eroic, ea semnificând restaurarea echilibrului zdruncinat prin gestul lui Manea, restaurarea demnității umane.

Punctul culminant este constituit de uciderea lui Manea și de testamentul lui Toma: asemenea ciobanului mioritic, haiducul se integrează deplin în natură, datorită comuniunii cu murgul.

Deznodământul firului epic prezintă moartea lui Toma, bocetul naturii, plecarea murgului în codru spre a împlini dorința testamentară a eroului: perpetuarea haiduciei.

Personajele, puțin numeroase, pledează și ele pentru caracterul epic baladesc al creației. Tipologia lor este clasică; pozitiv/negativ: Toma/Manea; umane – Toma, Manea,

Inserția descriptivului și a dialogului în textul epic

Un text epic poate conține unul sau mai multe episoade. În cadrul textului epic, *descrierea* are rolul de a circumscrie cadrul acțiunii, de a prezenta personajele sau de a sugera atmosfera în care se petrec evenimentele. Apare, de obicei, în secvențele inițiale și finale (*Popa Tanda, Moara cu noroc* de Ioan Slavici), și uneori pe parcursul desfășurării acțiunii.

Abordează pasajele descriptive răspunzând la următoarele întrebări :

Ce se descrie ?

De ce se descrie ? (scopul)

Cine descrie ?

Din ce unghi ? (perspectiva)

Cum se descrie (părți, elemente, proprietăți, relații între părți și final)?

Nu uita *mărcile lingvistice specifice* : reperele spațiale, temporale, conectorii specifici, timpurile verbale, structura morfologică specifică (substantiv + adjectiv) !

Grupează elementele, imaginile artistice după natura și trăsăturile lor definitorii ! Observă ordinea în care apar în text, asemănarea sau diferențierea de real ! Citește și „Textul descriptiv/Secvența descriptivă” și „Descrrierile-«nuclee»”, «secvențe coagulante» ale textului” !

Dialogul dezvăluie relațiile dintre personaje, gândurile sau atitudinile celor care rostesc replicile, dinamizează acțiunea. Este o modalitate de construcție a personajelor, relevantă pentru felul în care evoluează acțiunea (vezi și „Textul dialogat/Secvența dialogată”).

Frecvent, textul epic reprezintă experiențe inițiatice, cele mai multe cu efect modelator asupra cititorului. Citind, te oglindești în textul literar, observi ce-ți place, respingi dizgrațiosul, urâtul, admiri și empatizezi cu personajele care au un ideal, care luptă pentru împlinirea lui, pentru binele semenilor, care caută adevărul, frumosul din viață. Apreciezi *valori modelatoare* ca politețea, bunul-simț, dragostea, prietenia, sentimentul familial, frumosul, adevărul, urmărirea idealului, nevoia de a lăsa ceva generațiilor viitoare, recunoștința, admirația, sinceritatea, solidaritatea, acceptarea celuilalt, bunătatea, dragostea de natură. Îți propui să fii asemenea unui personaj pe care-l porți multă vreme în gând.

Concluzii :

- a) textul epic este un univers ficțional organizat de *constructe (concepte) naratoriale* (componente ale textului), *ficționale* și ele :
  - narațiunea ;
  - naratorul ;
  - personajele ;
- b) narațiunea organizează acțiunea, *succesiunea în ordine logică și temporală a întâmplărilor* (momentele subiectului/transformarea, schimbarea, răsturnarea situației inițiale, situația finală) ; procedee de legare a întâmplărilor ; inserția descrierii și a dialogului ; acțiunea este o „rețea” țesută în jurul personajelor ;
- c) naratorul (statut, perspectivă), personajele (cu rol foarte important în acțiune).

Nu uita că, în textul epic, narativul este preponderent și că mijlocul morfologic frecvent este verbul !